

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, 1680

31. An excommunicatio liget, quando pro subdito adsit opinio probabilis in contrarium; Et resolutio hujus dubij multum pendet ex illa difficultate, an obedire debeat subditus Superiori praeipienti ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76372](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76372)

contrarium asserat Ioan. Valerius in *differ. utr. fori, verb. excomm. differ. 8. per tot.* quem omnino quando casus occurrerit, videbis. Sed cum Mexia tenet Gutierrez. *can. 99. lib. 1. cap. 4. n. 36.* ubi firmiter docet sententiam excommunicationis nullam non esse timentam nullitatis causâ publicatâ, & ita etiam docet ex Valq. Turrian. *de cens. lib. 2. disp. 20. dub. 1.* ubi sic ait: Si de excommunicatione nulla sit sermo, omnes fatentur revera nullum habere effectum; sed propter scandalum observanda est in publico, donec veritas manifesta sit: quod si ante manifestationem veritatis excommunicatus publicè se ingerat divinis, peccabit, nullam tamen poenam juris incurrit ipso facto, cognita tamen veritate nullum erit scandalum illam non observare. Docuit verò Sylvester *verb. excomm. 2. notabili 1. cas. 15.* P. Vasquez *sup.* cum aliis Doctoribus satis esse, ut excommunicatio sit nulla, quod ita iudicetur à sapientibus, neque est necessarium, ut vulgus ita iudicet. Bene autem notavit P. Vasquez necessarium esse, ut antequam quis operetur contra illam, manifestetur vulgo iudicium sapientium, hoc enim condonandum est ignorantia proximi. Sic ille.

RESOL. XXX.

An qui probabiliter iudicat sententiam excommunicationis esse nullam, teneatur se abstinere, & incurrat poenam juris? Ex part. 5. tract. 9. Resol. 29.

Sup. hoc in
ref. seq. &
inf. in ref.
121. & in
tom. 9. tr. 2.
ref. 207. §.
Et tandem.

§. 1. AD hoc dubium satis quidem practicabile respondet Vasquez *de excomm. dub. 11. n. 23.* ubi sic ait: Restat ut dicamus de sententia illa, de qua probabiliter dubitatur, an sit valida, vel non: & de hac dicendum est, quod docuit Sotus quod in dubiis pro iudice ferente sententiam iudicandum est, & ita tenentur parere sic excommunicati, tam in exteriori hominum convictu, & apparentia, quam in occulto, quia iudicandum est pro iudice, quod sit valida, & si contra quis fecerit incidit in omnem poenam à jure stabilitam, quod licet non dicat Sotus, mihi tamen consequenter videtur dicendum, quia jam est peccatum inobedientia etiam in occulto contra sententiam excommunicationis. Nihilominus adhuc mihi videtur, quod poenâ, quæ sunt ipsamet excommunicatio, & ipso facto quod quis excommunicatur, incurrunt, non incurrunt in hoc casu, nisi in rei veritate valida sit sententia; quia si in re non est valida sententia: ergo neque excommunicatio, ergo neque poena quæ est excommunicatio, & in hoc verum habet dictum Navarri & Cajetani, quod in exteriori foro ille talis reputabitur inhabilis, vel ad eligendum, vel ut eligatur. Et ita hanc sententiam docet etiam Turrian. *de cens. lib. 2. disp. 21. dub. 3.* & ne deseras videre Villalobos in *sum. tom. 1. tract. 16. diff. 11. n. 7.* ubi sic ait: [Si el juez pone censura siguiendo opinion probable, ligará, aunque segun otra sentencia sea nula, y no puede el subdito hazer contra ella, aunque sea de opinion contraria.] Ita ille, quod est valde notandum à iudicibus laicis, quando excommunicantur ab Episcopis, licet pro se habeant opinionem probabilem.

Sup. hoc in
ref. 3. not.
p. 1. & in
eodem §.

RESOL. XXXI.

An excommunicatio liget, quando pro subdito adfit opinio probabilis in contrarium?

Et resolutio huius dubij multum pendet ex illa difficultate, an obedire debeat subditus Superiori præcipienti juxta sententiam probabilem? Ex part. 9. tract. 9. & Misc. 4. Resol. 46. allas 45.

§. 1. NEGATIVAM sententiam nominatim contra me Sup. docet eruditissimus P. Stephanus Spinula *in Opuscul. de Elect. opin. disp. ultim. sect. 4. per totum.* Probat hanc sententiam ex cap. 1. de postulatione Prælatorum, quem textum (ait) sic induco. Damnat Pontifex Episcopum Altrifiodorensis, qui in sua Diocesi non servaverat interdictum fulminat à Legato Papæ, licet se excusantem, quia non fuisset in sua Ecclesia promulgatum, quia nullam sufficientem excusationem adhibebat, sed omnia erant frivola, quæcumque adducebantur; quia satis superque illius interdicti ad illum fama certa pervenerat: quin in sua Metropolitana Ecclesia tale interdictum fuerat promulgatum, & servatum. Ex quo subdit Pontifex: hinc liquido constat eum non posse excusari. Ergo à contrario, cum quis potest sufficienter excusari, non est damnandus, nec incurrit poenas violatæ obedientia, & censuræ Ecclesiasticæ, quam non tenetur timere, quia illa non afficitur. In tantum enim Episcopus Altrifiodorensis dicitur debuisse servare interdictum, quia nullam excusationem sufficientem poterat asserere, quare non teneretur, & illo non afficeretur. Et quidem de hoc liquido constabat; unde tanquam reus violatæ obedientia, & non servatæ, quæ afficiatur, damnatur, & punitur in eo capite; ergo à contrario, qui excusationem habet sufficientem, non afficitur censura, nec illam tenetur servare, seu se gerere ut illa affectum.

2. Modò subsumo, sed in casu opinionis probabilis, & sufficiens excusatio datur, nec liquido constat, quem teneri, seu affici censuræ, & illa non afficitur.

3. Secundò: quia ignorantia invincibilis præcepti validi, & censuræ adnexæ præcepto verè ligantis, excusatur à præcepto, & censuræ; sed in casu opinionis probabilis hinc & inde est ignorantia invincibilis, quod præceptum liget, & censura sit valida: ergo tunc hæc excusatur quemque ab obedientia præcepti, & incurfione censuræ. Major est evidens, quia est omnium jurium, & Doctorum axioma. Minor probatur. Tunc est ignorantia invincibilis rei, quando res ignoratur, nec quis potest, aut debet certiorari; sed quando concurrunt opiniones hinc, & inde probabiles, qui ignorat veritatem, ita ignorat, ut forte absolute non possit scire veritatem; quia absolute impossibilis est demonstratio, seu evidens cognitio rei: sane non debet aliud efficere, ut inveniat veritatem, cum in probabilis opinione tutò quiescat, nec debet ad ultraiora progredi, ergo tunc est ignorantia invincibilis, quæ excusatur ab omni poena, & ab omni culpa.

4. Tertiò: quia excommunicatio non incurritur sine contumacia, & inobedientia, quando Ecclesiæ quis parere debet; sed quando utrinque sunt opiniones probabiles, eligens quæcumque non est contumax contra Ecclesiam, nec inobediens est, cum parere non teneatur, cum non sit certum tunc præceptum obligare, sed hoc fit sub opinione positum: in quo casu quælibet opinio in praxim deduci potest, nec ullum peccatum incurritur inobedientia, & contumacia, quæ supponit in subdito debitum parandi: quod in subdito non est, quocumque in superiore non est jus certum præcipiendi, quale non est, cum sit probabilis opinio, quod non sit: ergo cum subditus non teneatur obedire, si non obediatur, nec inobediens, nec contumax est, & per consequens corrumpit etiam censuræ: tum quia hæc non incurritur sine speciali contraventione, & violatione præcepti, cui certo parendum sit.

5. Et hic advertite, quod licet non sit sub opinione, an censura sit valida, necne, sed solum sit sub opinione, hinc, & inde verè probabilis, quod id, quod prohibet Superior,

Superior, non sit illicitum, vel, quod à subdito sine peccato fieri potest, per hoc præcisè excusatur ab omni pœna, sub qua superior præcepit. Patet quia per id præcisè, per quod quis excusatur à culpa, etiam excusatur à pœna, & quod sine culpa sit, nulla pœna puniri potest; juxta illud, Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit, *cap. cognoscemus, de constit.*

6. Confirmatur, nam si quis credat probabiliter Superiorem per errorem jussisse, aut non iustum fuisse si veritatem novisset, non peccat non obediendo; sed qui habet opinionem probabilem, quod Superior non possit præcipere id, quod præcipit, credit probabiliter Superiorem per errorem præcipere, & non iustum si veritatem nosset; si enim nosset se non posse præcipere, certè non præcipere: ergo in hoc casu non peccat non obediendo; ergo neque incurrit censuram, cum hæc sine peccato non subsistat; tam enim per errorem credit probabiliter latum esse præceptum, quam censuram; unde nec illi parere tenetur, nec illa afficitur: Et idem dicatur etiam si ex parte Superioris esset opinio probabilior, quia etiam minus probabilis in praxim deducitur sine peccato, & tunc adhuc salvatur ignorantia invincibilis, & committitur contumacia, & inobedientia, & quæcumque culpa.

7. Dices, Si opinio Superioris sit vera, censura est valida; quia potuit Superior præcipere: ergo tunc ligabit, ergo simpliciter timenda est: unde salutem ad cautelam petenda absolutio est, & Superiori obediendum. Respondetur negando consequentiam, quia ad hoc ut excommunicatio liget, non sufficit, quod habeat ex parte agentis, seu ferentis sufficiens principium sui valoris, sed etiam debet cadere supra subiectum aptum: talis autem non est subditus in illo casu, quia est opinio Superioris sit vera, & Superior verè in re possit præcipere, hoc tamen quia non constat, & est sub opinione positum, & opinio verè probabilis dicit Superiorem in hoc casu præcipere non posse; idè subditus non obediendo non peccat, sufficienter enim excusatur ab obediendo; subditus autem non obnoxius peccato mortali, non potest ligari censura gravi, seu excommunicatione majori; unde quantum est de se excommunicatio illa est ligativa, per accidens autem non ligabit; ac proinde subditus absolute non peccabit, nec incurrit excommunicationem. Hucusque Pater Spinula, Spina quidem nimis acuta pro Superioribus. Ex cuius sententia sequeretur, quod in dubio, an præceptum Superioris ex alio capite sit invalidum, quia dubitatur, an Superior hic & nunc possit præcipere, vel quia materia quam præcipit, non sit suæ jurisdictionis, vel quia illud, quod præcipitur, illicitum sit, non tenebitur quis obedire, ac proinde neque timere debet excommunicationem præcepto annexam: ergo multo magis id dicendum cum opinione probabilis; quæ omnia Pater Spinula concedit.

8. Sed ad prædictorum confirmationem audiamus Lamartium, virum doctum & sapientissimum in suis Resolutionibus Moralibus *part. 1. res. 44. numer. 13.* ubi docet quod si iustitia in lege sit tantum probabilis, non sufficit ad simpliciter obligandum subditum: nam quando est opinio pro Superiore, & pro subdito, possessio non magis favet juri Superioris in subditum, quam libertati ipsius subditi, ut patet: ergo non est major ratio cur subditus teneatur obedire Superiori, quam sequi suam libertatem. Nam posita sub opinione potestate Superioris in subditum, eo ipso non dicitur Superior simpliciter esse in possessione, sed tantum sub opinione seu opinabiliter, & sub opinione etiam est, subditum non teneri obedire Superiori sic præcipienti.

9. Nec dicas primò, quod subditus tenetur obedire, quando est incertus de re præcepta, an sit licita, vel an excedat potestatem Superioris; ergo etiam tenetur subditus obedire, quando adest opinio quod res præcepta sit iusta, quia tunc subditus etiam est incertus. Nam respondet Ioan. Sanchez, in *selectis, disput. 35. numer. 37.* quod incertitudo in lege oriri potest, vel à dubietate, vel ab opinione: quando enim oritur à dubietate, non potest subditus non obedire, cum Superior sit in possessione, & in dubio melior sit conditio possidentis, nec potest subditus cum suo jure dubio expoliare Superiorem suo jure certo. At quando incertitudo oritur ab opinione, potest subditus non obedire, quia fas est cuique uti opinione probabiliter, ut omnes concedunt. Nec dicas secundò cum Vasquez, in *1. 2. q. 19. disp. 62. cap. 6. numer. 32.* quod subditus, id quod potest licitè exequi, tenetur exequi, accedente præcepto Superioris: sed potest licitè exequi quod præcipitur, etsi sit sub opinione: ergo tenetur. Nam contra est, quia subditus tenetur exequi quidquid potest licitè accedente præcepto Superioris habentis potestatem absolute illud præcipiendi. Nam ad præcipiendum requiritur iustitia ex parte præcipientis, seu requiritur potestas in præcipiente ad rem illam præcipiendam, quæ potestas in præcipiente, si est absoluta, subditus tenetur absolute exequi mandatum, si licitè potest; si verò potestas illa in Superiore est sub opinione, tunc quia unicuique licitum est uti opinione probabiliter, subditus poterit licitè non obedire, sequendo opinionem probabilem oppositam. Unde distinguenda est major, quidquid potest subditus licitè exequi, ut subditus est, tenetur si præcipiatur, conceditur: quidquid potest subditus licitè exequi, ut non subditus tenetur, negatur: nam potest subditus licitè exequi præceptum Superioris circa res merè internas, & tamen non tenetur; sic etiam dicendum est, quod quando adest opinio de re præcepta, potest subditus sequi opinionem oppositam Superiori, quia secundum illam opinionem, subditus in illa re non est subditus, nisi probabiliter; & sic quamvis licitè possit, non tenetur.

10. Nec dicas tertio, quod sic daretur bellum iustum ex utraque parte, cum licitum sit Superiori præcipere aliquid, sequendo opinionem sibi faventem, licitum sit subdito non obedire, sequendo opinionem sibi faventem. Nam contra est, quia non implicat dari bellum iustum ex utraque parte quando ignoramus veritatem; ignorantia enim veritatis utrumque excusat, ut optime Thomas Sanchez, in *summa, lib. 6. c. 3. numer. 21. in fine*, nam tunc bellum erit iustum ex una parte materialiter, & formaliter à parte rei; ex altera autem parte erit iustum tantum formaliter & erit materialiter iniustum; quia si coram Deo Superior iusta præcipit quæ secundum opinionem subditi sunt iniusta; tunc Superior injicit bellum iustum materialiter, & formaliter, etsi subditus injiciat bellum formaliter tantum iustum, & materialiter iniustum. Unde subditus, quando non obedit præcepto Superioris, ductus ab opinione probabiliter, tunc non facit bellum de re iusta absolute, contra rem iustam absolute, nam hoc implicat, sed facit bellum de re iusta probabiliter contra rem iniustam probabiliter, ut optime Ioan. Sanchez, *loc. cit. n. 42. vers. Sed esto, &c.* ex Maldero, de *virtutibus, q. 4. dub. 4.* & Molina, *tom. 1. de iustis, disp. 103.* & sic bellum non erit iustum, & iniustum secundum idem, id est secundum eandem rationem, sed erit iustum secundum rationem Superioris in sua opinione, secundum quam rationem erit iniustum bellum subditi contra Superiorem: & erit bellum iustum secundum opinionem, seu rationem opinionis subditi, secundum quam rationem erit iniustum bellum Superioris in subditum, & sic

erit bellum iustum, & iniustum respectu diversorum, quod non implicat; non enim implicat, quod idem sit debitor, & creditor eiusdem secundum diversas rationes.

11. Nec dicas quartò cum aliis, quod subditus peccat contra iustitiam, dum Superiorem spoliat iure præcipiendi, quod ius Superior habet ab illa opinione probabilis; qui enim alterum spoliat re, quam iuste possidet iniustitiam committit. Nam contra est, quia etsi verum sit, quod qui alium spoliat re, quam iuste possidet, peccat contra iustitiam, tamen hoc verum est, quando rem iuste absolute possidet: at quando possidet rem iuste probabiliter, & non absolute, tunc non facit contra iustitiam, qui re illa ipsum spoliat, sequendo opinionem oppositam. Nam possidere iuste probabiliter admittit secum iniuste probabiliter possidere: quando igitur subditus spoliat Superiorem illo iure iuste probabiliter possessio, non spoliat illum secundum quod iuste probabiliter possidet secundum opinionem Superioris, sed secundum quod iniuste probabiliter possidet secundum opinionem ipsius subditi. Et hæc omnia docet Ianuarius ubi supra.

12. Vidisti, amice Lector, quam validè hi duo docti Recentiores, post utrumque Sanchez, causam subditorum tutare voluerint. Quorum omnes rationes, & argumenta, hæc per extensum in tui gratiam apponere volui. Vide etiam Franciscum Girago, de Regim. Regul. part. 3. dub. 30. per tot. & ne deseras cognoscere Rocafull in praxi Theol. mor. part. 3. lib. 3. dub. 14. n. 143. ubi num. 146. sic ait: Querens an in casu quo subditus sequens opinionem probabilem, non obtemperet Superiori, incurrat pœnas, vel censuris ligetur? Respondet, non incurrere pœnas, neque censuris ligari. Et ratio est, quia non delinquit subditus non obtemperans in hoc casu, cum sequens opinionem probabilem, culpa caret operando, iuxta illam; & res, quæ culpa caret, in damnum vocari non debent, cap. 2. de Constitutionibus, nec sine culpa quisquam puniendus est, ex regul. in 6. & tanè, si subditus puniretur in hoc casu, puniretur ob actionem, quæ solum esset peccatum ex Superioris iudicio, seu propter peccatum excogitatum à iudice, non propter peccatum à Reo revera commissum, quod est absurdum. Ita ille.

13. Verum his non obstantibus ego non recedo à sententia affirmativa, quam olim docui, & contra me, ut dixi nominatim impugnatur Pater Spinula; & idèd præter Vaquez, Villalobos, & Turrianum à me alibi citatos, tenet nostram sententiam sapientissimus Theologus Societatis Iesu Ioannes Præpositus, in 3. part. D. Thomæ, q. 1. de Censuris in communi, dub. 9. n. 63. ubi sic ait: Quando constat de potestate ferendi legem, censura debet servari, nisi aperte constet legem esse nullam, vel in se, vel in ordine ad censuram, vel ita moraliter iudicetur esse nullam, ut pro ejus iustitia vix appareant rationes probabiles; si enim vel probabiles appareant, iudicandum est pro Legislatore, qui est in possessione ferendi legem, qui in usu huius potestatis potest sese conformare sententiæ probabilis, non minus quam privati, & proinde eo casu subditi tenentur obedire; nisi enim ad id obligarentur, gravis perturbatio sequeretur in Ecclesia. Ita ille, cui adde ex eadem Societate Valer. Reginald. in praxi tom. 1. lib. 9. cap. 8. n. 165. qui optimè observat, quod ex contraria sententia sequeretur in Ecclesia confusio, & perturbatio Ordinis Hierarchici.

14. Sed quia resolutio huius dubij, multum pendet ex illa difficultate, an obedire debeat subditus Superiori procedenti iuxta sententiam probabilem? Vide Texedam in Theol. mor. tom. 1. tr. 2. contr. 4. n. 16. Præpositum in 1. 2. D. Thomæ, q. 19. art. 6. dub. 5. §. 1. n. 3 & alios, quos citat, & sequitur Doctissimus Oviedo, in part. 2. tr. 5. contr. 3. punct. 5. per totum. Et quidem

si quando æqualiter dubitatur de iustitia, & iniustitia legis, nihilominus subditus cogitur obedire, ut docent Doctores, quos citat, & sequitur Suarez, lib. 5. de legibus, cap. 18. ergo à fortiori, quando iudicium est speculativum pro utraque parte, debet præferri ius Superioris; est enim eadem ratio, vel maior, quia in presenti certò constat prædictæ de iustitia legis, ibi autem neutrum constat prædictæ de iustitia legis, sed præsumptivè tantum. Et quidem contrarium asserere esset, ut ait Giuniparus, de iure Pontif. disp. 6. c. 3. n. 46. nimis larga licentia, & multam confusionem, & scandalum generaret in Republica Christiana, etiam respectu Legum Civilium, & Sanctionum, ac Statutorum Principum secularium.

15. Nota verò, quod etiam si standum esset opinioni Patris Spinulæ, & aliorum negativæ, procederet quidem in foro conscientie, non autem in foro exteriori, in quo excommunicatus est puniendus, & ut talis existimandus; unde novissimè doctus, pater Bordonus, in Consiliis Regul. tom. 2. ref. 78. n. 18. sic asseruit: Quando clarè constat sententiam fuisse nullam, & invalidam, in hoc casu censuratus non tenetur timere, neque servare sententiam, quia illa non ligat neque apud Deum, neque apud Ecclesiam, quæ neminem iniquè & contra iustitiam ligat, quæ vnicuique mandare servari ius illatum. Dixi clarè, quod contingit in omnibus illis casibus, in quibus Doctores conveniunt in nullitate sententiæ. Quod si in opinione sit casus, & utrinque sint Doctores communiti, ita quod opinionem reddant probabiliorem, vel æquè probabilem ex parte iudicis, in foro Ecclesiæ sententia tenetur timere, & servare censuram, quia tunc casus censuræ dubius; in dubiis autem obediendum est Iudici, & Prælato, ex vulgatis iuribus. In occulto autem, si pro se subditus habet probabilem opinionem, potest non servare sententiam: quia sic prudenter agendo non peccat coram Deo. Ita ille; cui adde Rocafull, ubi supra, citatum in favorem negativæ sententiæ, qui lib. 7. de lege Ecclesiæ, §. n. 39 ait: Quod si opinio probabilis excusaret subditum, id esset in foro conscientie, non tamen in foro exteriori tribueret inferiori potestatem, quæ se eximeret ab obligatione legis probabilis iudicio innixa.

Sed ego puto nostram sententiam tenendam esse in utroque foro.

RESOL. XXXII.

An si Episcopus prohibeat furtum sub pena excommunicationis lata sententia, furans incurrat excommunicationem, si invincibiliter legem istam ignoret? Idem dicendum est, si excommunicatio lata sit à Pontifice. Et que dicta sunt de excommunicatione, dicenda etiam sunt de suspensione, interdicto, & irregularitate. Et quid est dicendum, si aliquis, verbi gratia, vocit non fornicari, vel ludere sub pena centum aureorum, si postea immemor voti fornicetur, luserit, &c. an teneatur solvere penam? Idem est, si dum fornicatur, memor sit voti, non autem pena impositæ, etiam si esset pena castitatis, Religio-nis, peregrinationis Ierosolymitana, &c. Idem est de eo, qui ex oblivione naturali omittit recitare Horas Canonicas, quod non teneatur restituere fratibus. Ex part. 3. tr. 6. & Misc. 2. Resol. 41.

Incurrere in excommunicationem docent Alvarez, Soto in part. 1. D. Thomæ, disp. 159. n. 5. Comitoulus, l. 1. q. 3. Covarruvias, in c. alina mater, part. 1. §. 1. o. n. 9. & alii penes ipsos. Et ratio est, quia excommunicatio lata hæc est super furtum lege naturali damnatum.

Procur in
Resolutio-
nibus not.
primæ hu-
jus Res. &
not. seq.
Et pro alibi
contento ad
lin. 4. huius
§. Verum, in
tom. 3. tr. 1.
Ref. 15. &
16. & in
tom. 7. tr. 1.
Ref. 133. §. 2.
ad med. à
verf. Et idè
dicent.

S. hoc in
Resolutio-
bus, &
verf. not.
præterita.